

FRAȚII BĂNCILĂ ȘI RĂZBOIUL SFÂNT. PAGINI DE CORESPONDENȚĂ SAU „TREI, DOAMNE, ȘI TOȚI TREI!”

Elena ILIE*

Keywords: correspondence, First World War, brothers Băncilă: Vasile, Nicolae and Ioan.

„Ce să-ți mai spun decât că tătica s-a purtat în chip cât se poate de demn, de o nobilă hotărâre și resemnare, de o discretă durere, făcând așa de frumos sacrificiul de părinte pentru țară. Ne-a îndemnat să ne ducem unde ne-am dus pentru că ne-a iubit prea mult pe noi și a ținut să ne vadă mai sus. Vasile”¹

Primul Război Mondial sau “Marele război” sau „Războiul Sfânt” reprezintă și astăzi, după aproape 100 de ani de la finalul său, un eveniment istoric, care oferă inepuizabile surse și resurse pentru adăogirea de noi informații. Corespondența de pe front și cea din spatele frontului, aici corespondența de familie, se înscrie în această largă arie a investigației faptelor de arme și, mai cu seamă, în aceea a încărcăturii emoționale, a trăirilor umane, a sentimentelor explicite sau a celor ce se întrevăd printre rânduri.

Secția Memorială a Muzeului „Carol I” deține o importantă colecție de scrisori din timpul evenimentului menționat, colecție care a intrat în patrimoniu prin actul de donație al lui Ioan Băncilă, fiul lui Vasile Băncilă. O parte dintre scrisori au fost prezentate anterior aici și a vizat corespondența de război dintre Vasile Băncilă și Basil Munteanu. O altă parte, alcătuită din peste 100 de scrisori și cărți poștale, este reprezentată de corespondența dintre frații Băncilă: Nicolae (Nicu), Vasile și Ioan, aflați toți, într-un anumit moment, pe frontul din Moldova.²

În scrisorile aflate în discuție, legăturile dintre membrii familiei sunt evidente, puternice, evidențiază profunzime, sollicitudine, respect, curate sentimente de dragoste fraternă, filială ori părintească. Fratele mai mare, Nicolae, cel care își alesese o carieră militară, se postează dintru început în deținătorul informației necesare înrolării, pentru voluntarul Vasile Băncilă, și înscrierii la Școala de Cercetași, pentru Ioan Băncilă. Pe de altă parte, frații mai mari, Nicu și Vasile, își conjugă eforturile și energia pentru rezolvarea problemelor lui Ionel,³ legate de instalarea, condițiile de locuit și instrucție. *Preocuparea și îngrijorarea față de fratele mai mic, cu o constituție plăpândă, predispusă îmbolnăvirii, ocupă o bună parte din corespondența dintre Vasile și Nicu.*

Legăturile dintre Vasile și Nicolae sunt profunde, iar simbioza dintre cei doi evidentă. Exprimarea sentimentelor de dragoste fraternă este frustă, lipsită de orice artificiu, simplă, spontană, pe alocuri putând ridica semne de întrebare din perspectiva modului contemporan de exprimare a unor sentimente între persoane de același gen, dacă nu am raporta acest stil

* Muzeograf, Muzeul Brăilei „Carol I”.

¹ Carte poștală din 25 oct 1916; expeditor Vasile Băncilă; destinatar sublt. Băncilă N. Nicolae, Spitalul „Regina Maria”, București.

² Calupul de scrisori din aceeași perioadă mai cuprinde alte câteva zeci de scrisori ori cărți poștale cu alți membri ai familiei și prieteni.

³ Viitorul academician, geologul Ion Băncilă (n. 2 februarie 1901, Scorțaru Nou, Brăila - d. 2001, București).

ACTA MUSEI TUTOVENSIS. Memorialistică, nr. 3, 2018. ISSN: 2457-1717.

de comunicare la epocă, la condițiile speciale în care se aflau corespondenții – război –, la sentimentele fraterne exemplare:

„Dragă frate, era 9 oct. când ultima scrisoare a ta mi-a adus un dor nețărmurit și speranțe bune. Te doream pe tine și, în imposibilitatea unei revederi, credeam adânc într-un viitor, care să compenseze toate neajunsurile momentane, ale acelei neputințe stânenitoare.

Dragă Vasile, mă cufundasem cu totul în amintirea acelei zile, de care este legată și neînsemnata mea rănire. Voiam să-ți vorbesc de toată revoluția, ce scrisoarea ta produsese în sufletul meu, de lacrămile ce mi-au picurat din ochi, în frăgezirea aceea sufletească și de coincidența rănirii mele... S-au spulberat și-am fost redus la imposibilitate. A doua telegramă ce primesc de la tine mă coboară la lucrurile cu totul pământeste: „Vino la Botoșani când vei avea concediu.”

De ce primesc această telegramă când mă gândeam mai înfocat la tine? Oare trebuie să cred în fenomenele telepatice? Dar ce interesează? Lucrul poate avea un răspuns precis: întâmplarea. Totuși, această întâmplare lucrează asupra-mi în chip neobicit. Conținutul telegramii tale a luat în față-mi forța unui strigăt disperat. De ce, nu știu. Și în chip obicit nu e nici o gravitate în acele câteva vorbe...” (din scrisoarea lui Nicolae Băncilă către Vasile Băncilă, 27. X 1916).

„Dragă frate (scrie la rându-i Vasile Băncilă fratelui Nicolae, care, ieșit din spital⁴, îl vizitase la Botoșani), Am grozava impresie că am pierdut în mod stupid, un prilej excepțional. În tot timpul cât ai stat ieri cu mine, n-am putut să-mi câștig un echilibru și să scap de zăpăceala care m-a ținut în ghiarele ei tot timpul. Îmi pierdusem până și puterea de a pricepe, inteligența, îmi pierdusem atenția, – eram mai mult ca oricând dureroasă și inferioară expresie a ceea ce eu am devenit de la o vreme. Știu că de la început și până ne-am despărțit am avut o serie de pozițiuni stupide. Așa îmi închipuam eu întâlnirea noastră? E nevoie să mai spun că ea n-a rezolvat în mare parte ceea ce ochiul o să rezolve? Și cu toate acestea, ea nu putea să fie altfel. A fost fatală, căci e cauza emoțiunii prea vii, a unei afecțiuni așa de puternice încât n-a mai găsit loc să iasă, să se arate, ca o mașină, care, dintr-un mers nebunesc, s-ar opri deodată. Și a mai fost cauza neprevederii, căci nu știam că ai să vii; dacă aș fi știut nu mi-aș fi pierdut firea. Sunt o ființă, care, când dă de un caz nou, se zăpăcește și mai târziu îi înțelege adânc semnificația. În așa grad mi-am pierdut inițiativa, agerimea, încât nu te-am rugat să rămâi noaptea aici: dacă te-aș fi rugat, sunt sigur că ai fi rămas. Ce nenorocire să găsești tren tocmai când eram sigur că n-ai să găsești. De ai ști cum am așteptat seara de ieri, cum am fugit cel dintâiu de la cazarmă, cum mi te închipuam că am să te regăsesc, cum aranjaseam să petrecem seara, în sfârșit cum eram acum așa de pregătit ca să ne revedem. Ce bazată ar fi devenit, în cazul acesta, întâlnirea noastră ! Azi dimineată m-am sculat cu o dureroasă imagine în minte: cu amintirea Dtale. Nu pot crede că ai fost aici și te doresc mai mult ca înainte! Ce filozofie îmi va putea readuce liniștea? Vasile.” (carte poștală din 18 noiembrie 1916; trimisă lui Nicu pe adresa casei părintești din Brăila, Bd. Carol 362, crezând că acesta se afla aici în concediu de recuperare, după ieșirea din Spitalul „Sf. Maria”).

O explicație a simțămintelor comune, a trăirilor asemănătoare, a dăruirii și abnegației față de cauza înălțătoare a slujirii patriei, o dă Vasile Băncilă într-o carte poștală datată 2. XII. 1917 și trimisă din Botoșani fratelui Nicu: „Doar dacă de Dumnezeu se animă gândurile mele, dacă ești singura ființă către care îmi pot îndrepta calde, pătimașe speranțele, dorințele întrucât sunt vinovat? Dacă amândoi înțelegem așa de clar, într-o sinteză așa de eroică intelectuală frământarea de azi a pământului nostru și dacă suntem mlădițe sensibile născute în atmosfera aceluiași trunchi către care în toate aceste norioase zile de iarnă se îndreaptă

⁴ Spitalul „Regina Maria”, București.

înduioșător și plin de grijă gândul nostru – întrucât sunt criminal dacă desprind câte o idee sau câte o imagine din aceste sfinte lucruri și la lumina ei ne ținem mereu sus în draga noastră lume, care nu e și a altora? Noi suntem ca doi preoți cari fac slujba nici f. public, nici din obicei, nici p. sfinți ci p. ei înșiși Poate că tocmai p. că aceste lucruri sunt așa de curate nu trebuie să amintim niciodată de ele, și aici stă greșeala mea.”⁵

În corespondența celor doi, Nicu și Vasile, se poate distinge o primă etapă care începe cu înștiințarea deciziei înrolării ca voluntar a lui Vasile până la înfăptuirea acesteia. Într-o carte poștală din această perioadă descoperim una dintre cele mai frumoase, cele mai profunde exprimări ale sentimentelor de dragoste și respect pentru țară, pentru poporul ale cărui idealuri dorea sincer și frenetic să contribuie la împlinirea lor. Hotărârea de a se înrola voluntar, împărtășită fratelui Nicu, reprezintă încă o explicație a năzuințelor generației sale, a credinței în valorile neamului românesc și a necesității afirmării și apărării acestora:

„Dragă frate,

Încep aici nu motivarea, ci explicarea actului meu și aceasta în grozav de puține cuvinte, căci așa e imperativul timpului și locului. Ideea de a mă înscrie voluntar îmi era așa de naturală încât mi se părea o moștenire misterioasă. Pe lângă aceasta era și o consecvență nemiloasă a atitudinii mele naționaliste anterioare... De un motiv (explicabil și necesar la o fire formată, de caracter și cu idealuri) îmi mai era teamă: că părăsindu-mi ideea, dădeam dovadă de ușurătate, deci de psihologie superficială...”⁶

Scrisoarea din 19 august 1916 (cronologic, prima din scrisorile trimise de pe front de Nicu lui Vasile Băncilă) conține, într-o expunere sistematică, pașii de urmat pentru înscrierea acestuia ca voluntar. Referitor însă la voluntariat, atitudinea fratelui mai mare este fermă, realistă, în fața entuziasmului romantic al prospătului absolvent de liceu: *„Îmi scrii “trebuie să mă duc voluntar etc.?” Întâi și pe urmă: Nu trebuie. Și dacă-mi permiți, ți-aș putea spune chiar că te rog să nu te duci, fie și în cazul când vei fi în perspectivă să piezi... asta nu permite discuție, destul că ți-o spun din experiență și dintr-un simț real al lucrurilor. Nu cred că vrei să faci paradă din voluntariat și chiar de acea sunt de părere că nu trebuie să te duci voluntar. Eu am făcut un sacrificiu pe care-l voi da până la sfârșit – și nu trebuie să fie reînnoit de tine – tu fiind în alte condițiuni în familia noastră.”⁷ Cred că pot sfârși aici ca să înțelegi... Bagă de seamă ce ți-am spus la început. Nu se știe cât durează războiul și la școală nu stai decât 2-3 luni. Ai putea fi de folos altfel. Însă, cum vrei.”*

Aceeași atitudine protectoare o are și ulterior, atitudine născută din experiența frontului și nicidecum a unui inexistent sentiment al datoriei față de idealul național, patriotismul curat, înălțător, fiind exprimat de multe ori în cuprinsul corespondenței acestuia. *„Am primit c. p. trimisă de tine în care ne spuneai că vei sta la școală până la 1 aprilie. Nu pot să-ți închipui ce bucurie îmi produce vestea asta. M-am convins că țara are încă destule brațe disponibile. Tu să fii cuminte. Nu agita asupra vremurilor. Lasă să se scurgă totul după orânduială și împrejurări. La revedere, Nicu.”* (carte poștală nedatată; databilă martie 1917; are ștampila Bateriei 106 de 58T).

Înrolarea ca voluntar a lui Vasile Băncilă se derulează rapid. Tot atât de rapid se estompează entuziasmul inițial, iar desprinderea de familie, de părinți, de mamă în special, produce adevărate răni în sufletul tânărului Vasile Băncilă:

⁵ Prescurtări folosite de Vasile Băncilă în text: *f.*, foarte; *p.*, pentru; *m.*, mai.

⁶ Un set de trei cărți poștale, numerotate I, II, III, și datate ulterior, prima 12 oct., următoarele două 13 oct.; destinatar, sublocotenent Băncilă N. Nicolae, Regiment 50 Inf. Compania de mitraliere, Divizia 22 / Poșta militară/ expeditor, Vasile Băncilă, Școala T.T.R. Comp. II., Plut. 5, Botoșani.

⁷ Fratele mai mare se referă aici la dorința părinților ca, după terminarea studiilor liceale, Vasile să urmeze cursuri de învățământ superior: datorită înclinației deosebite spre studiu, dovedită de acesta în anii de școală, cât și ca urmare a constituției fragile a viitorului filosof.

„Dragă nene,

N-am scris scrisoare mai plină de remușcări și de dorința de a lua asupra sa toată durerea celorlalți ca acum. Căci sunt sigur că dacă sufer acum așa de fierbinte și fără de perspectivă sigură e pentru că zbuciumările familiei noastre, durerea neamului nostru se reeditează trecând prin inima mea...”

Ilustrative pentru suferința tuturor părinților ai căror fii erau pe front sunt portretele mamei și ale tatălui, icoane împietrite ale durerii profunde, dar demne, realizate magistral de Vasile Băncilă: „...am o mamă pe care o văd în minte cum lăcrimează uitându-se pe fereastră și așteptând să-și vadă feciorii duși de acasă..., am un tată îndurerat, dar discret, ascunzându-și bărbătește și mistuitor bătăuirile sufletului...”

Deprimat, singura-i dorință – „idealul meu” zice Vasile Băncilă – este „să stau acasă lângă îngerul acela de maternitate suferindă și să primesc și să răspund cu drag scrisorilor fratelui de pe front...”

Referirile la părinți și, în genere la întreaga familie, sunt constante în epistolele lui Vasile Băncilă. Peste toate, se impune însă imaginea aureolei, sfântă și protectoare a mamei:

„Dragă frate,

Simt imboldul de ați vorbi despre un sentiment, care ne preocupă tot așa de mult pe amândoi: de iubirea așa de covârșitoare și de sfântă pentru mama noastră. De când am venit aici o iubesc ca un îndrăgostit și-i pronunț numele cu religiozitate și o chem în minte cu lacrimi după nenorocire... Împrejurările m-au făcut să văd că temelia oricărui sentiment e durerea. Cu cât vom suferi acum mai mult cu atât ne vom îmbrățișa mai călduros odată și ne vom aduna sub aceeași aripă în caldă ocrotire a alinării la mama noastră și să încerce emoții dureroase... Vasile”⁸

În noua situație, de combatant, a lui Vasile, se manifestă o schimbare de ton și de atitudine a lui Nicu privitor la voluntariatul lui Vasile. Registrul se schimbă, desigur, și datorită cenzurii corespondenței militare – invocată de acesta de mai multe ori în corespondența trimisă de pe front –, dar și rolului asumat de frate mai mare care avea datoria de a proteja, de a încuraja și susține, în condițiile dure ale războiului, pe Vasile și ulterior și pe Ionel. Cu certitudine, el își are izvorul în adâncul și curatul sentiment al datoriei de a apăra integritatea țării:

„Dragă Frate, ...de azi ești și tu soldat voluntar... Având în vedere timpurile grele prin care trece scumpa noastră patrie, mă gândeam tocmai că e o lașitate ca cineva să mai trăiască ca simplu spectator, atâta vreme cât mijloacele îi permit să ia parte la lupta care înseamnă jertfirea pentru onoare. De aceea te felicit din tot sufletul și raționamentul meu, pentru actu ce ai săvârșit și sunt mîngăiat că se mai găsește un răsbunător al patriei și al familiei noastre.

Înverșunarea cu care luptăm și norocul ce m-a călăuzit până acum mă fac pe deplin încrezător în reușita sfintei noastre cauze. Să ne ajute Dumnezeu. Nicu”⁹

Protecția divină a durat până la începutul lunii octombrie, când primul dintre frați, Nicu, este rănit în timpul pregătirii unui atac¹⁰. Vestea o va transmite mai târziu lui Vasile, în 20 octombrie 1916. Cartea poștală trimisă din București, cu ștampila *Palatul Regal București*, conține lapidar știrea:

⁸ Carte poștală din 14 octombrie; Poșta militară; destinatar, sublocot. Băncilă N. Nicolae, Regiment 50 Inf. Divizia 22, Corpul III Armata de operațiuni.

⁹ Din scrisoarea datată 22 septembrie 1916, trimisă din Câmpulung.

¹⁰ Carte poștală, greu lizibilă; destinatar Apostolescu N. Nicu, Plutonier, Reg 38 infanterie, comp. 8 Botul II; Poșta militară; fără dată; databilă 4-9 octombrie 2016: „Dragă Nicule, Sunt sănătos. Ieri pe la 4 jum. pe când comandam la vreo 10 m de tranșeele nemțești, un glonț m-a țintuit în brațul drept. Noroc că i-am scos pe ofițeri din întăritură (...) că altfel mă luau prizonier. Acum sânt pe drum spre București. Cred că peste 10 zile cel mai târziu vom fi iar la front. Rana mai mult mă plictisește decât doare.”

ACTA MUSEI TUTOVENSIS. Memorialistică, nr. 3, 2018. ISSN: 2457-1717.

„Dragă frate, Eu mă aflu la Spitalul „Regina Maria” și te rog foarte mult să mă vizitezi de îndată ce-ți este posibil. Sublocotenent Băncilă N. N”.

Destinatar, Soldat TR Băncilă N. Vasile, Școala Militară de Infanterie din Dealul Spirei Loco. Tăiat Loco, adăugat Botoșani, ceea ce înseamnă că deja Școala Militară și Vasile Băncilă nu se mai aflau în București.

Cât timp Nicu se află în spital, primește câteva scrisori de la fratele său, Vasile, epistole în care grija, suferința împărtășită, sentimente de datorie frățească sunt exprimate simplu, sincer, cald:

„Dragă frate,

Am primit c.p. prin care mă anunți că ești la Spitalul „Regina Maria” – veste așa de înduioșătoare pentru mine și care m-a înălțat dintr-o dată sus de tot deasupra celorlați și deasupra situațiilor obicinuite. Curând însă m-am întristat gândindu-mă că nu te pot vedea, că nu mă poți vedea, gândindu-mă la durerea care te-a surprins când ai aflat că școala nu mai e la București, ci la Botoșani, la capătul țării...”, scrie Vasile Băncilă în cartea poștală din 22 octombrie 1916.

Spitalul, chiar în situația unei răni ușoare, provoacă depresie, gânduri sumbre, sesizate lesne de Vasile, sensibil afectat de suferința de fratele său:

„Dragă nene,

Azi dimineată am primit a doua c.p. pe care mi-ai trimis-o de la „Regina Maria”, erai foarte obosit și cu moralul risipit, apăsător, când mi-ai scris. M-am gândit din nou la cât aș fi fost de folositor în situația aceasta dacă n-aș fi fost aici. Aceasta mi-a adus iarăși cortegiul părerilor de rău. Judec însă că ceea ce am făcut – deși mie așa de apăsător – a fost fatal...”

„Îmi spui că ieși răcit și că vei ieși „Suferind, slăbit de plictiseală”. De ce nu-mi precizezi mai bine? Ce însemnează aceasta „suferind”? E așa de dureros să lași închipuirea să croiască alternative! La revedere (poate la Botoșani), dragă Frate. Acum ești lumina mea. Vasile.”¹¹

O scrisoare lungă din 27 octombrie 1916 conține un pasaj edificator, privitor la starea fizică și la cea sufletească, spitalul fiind și el un loc și factor al consumării energiilor, iar recuperarea, îndeosebi cea psihică, ținând mai cu seamă de resorturile personale:

„Am venit de pe front cu un moral excelent și nu eram bolnav decât de plaga ce mi-o lăsase glonțul și în plus imobilitatea brațului. În spital a trebuit să stau în pat – mai ales că genunchii mei au început să acumuleze din ce în ce mai multă apă. Viața aceea orizontală mi-a adus o mulțime de indispoziții cari s-au răsfrânt și asupra spiritului.

Credeam că îmi voi putea forma un program și că voi putea să-l urmez. Veneam din ploae de gloanțe, unde adesea m-am gândit la prețul vieții și la întrebuințarea ei cinstită, că simțeam imboldul unei energii pe care n-o mai simțisem. Mi-am cumpărat o gramatică italiană, un dicționar și un dialog ruso-român.

Din toate astea nu am făcut nimic. Au venit zile de dureri și de preocupări subiective, că nu mi-am găsit alinarea decât în lecturi diverse. Între altele am citit „Une nichée des gentilhommes”, a lui Turghenieff.

Gândește-te apoi în ce mediu am intrat și străduința mea de a-l studia și de a-l înțelege. Aici am început din nou să desemnez chipuri și chiar să le caricaturizez. Ba ceva mai mult, ca o urmare a spiritului meu îndoielnic – zâmbesc – m-am apucat de epigrame...La revedere, Nicu.”

De altfel aproape toate scrisorile și cărțile poștale din perioada de spitalizare mărturisesc, atât cât permitea cenzura („În actuala situație îmi va fi foarte greu să-ți pot vorbi pe larg asupra unui subiect. În acest chip va trebui să mă mulțănesc să-mi expun credințele

¹¹ Carte poștală din 25 octombrie 1916; destinatar, sublocot. Băncilă N. Nicolae, Spitalul „Regina Maria”, București. ACTA MUSEI TUTOVENSIS. Memorialistică, nr. 3, 2018. ISSN: 2457-1717.

asupra unor lucruri, cari viu în contact direct cu mine și cari pot trece prin cenzură fără pericol.”), deznădejde, demoralizare, tristețe, rezultate al impactului rănilor fizice asupra spiritului și, mai cu seamă, a atmosferei traumatizante psihic din jur:

„Mult ași vrea să fiu singur într-o odaie, să mă reculeg și să-mi încep ocupațiile favorite, să părăsesc toată diplomația ce trebuie s-o întrețin cu atâția ambițioși, cari trebuiesc să fie tolerați prin faptul neputinței lor spirituale. E un joc pe care ai să-l înveți și tu și care îți pune sufletul la adăpostul atacatorilor.

E un joc menit să-ți păstreze toată seninătatea și independența, dar care e obositor uneori.” (scrisoare din 27 octombrie 1916)

Partea deloc frumoasă a războiului – „apa pătrunzând prin piele, „onorarea cu gloanțe”, sentimentul că după luptă urmează neantul, disperarea salvată de conștientizarea datoriei de a continua în orice condiții, ocupă un spațiu important în corespondența celor doi, constituindu-se în informații cu valoare documentară de real interes:

„Voi părăsi spitalul chiar mâine și după ce voi da o raită pe acasă¹² – cu riscul de a cădea victimă propriei mele greșeli – mă voi reîntoarce pe frontul unde voi simți iarăși apa pătrunzându-mi prin piele.

Știu ce mă așteaptă, căci eu cunosc războiul și deci nu vorbesc cu fierbințeala care ne exaltă în manifestațiile pentru intrarea în acțiune. Sunt veteran odată și sunt pătruns de convingerea că nu poți dura mai mult de câteva săptămâni în luptele de azi.

Totuși. Aceste lucruri îmi cad în minte numai când vreau să mă gândesc la ele și nicidecum când mă gândesc, ca acum la front. M-am obiciniuit atâta cu idea morții și cu necesitatea de a fi „onorat” de gloanțe că pentru mine războiul nu mai însemnează moarte. Războiul a devenit pentru mine o datorie de conștiință și de convingeri morale și atât – căci ideea lui a copleșit toate fibrele ființei mele.

E forța care mă mână și e satisfacția pe care o caut – care poate îmi va aduce și vindecarea pe care nu am găsit-o în spital: insomnie, nicio poftă de mâncare, apă la genunchi, dureri de măsele și plictiseală îngrozitoare. La revedere, Nicu.” (2 noiembrie 1916.)

Rigorile militariei, automatismele vieții cazone, suferințele produse de lupta efectivă, cu efectele lor – atrofierea până la anihilare a personalității, înfrângerea spiritului de către material –, sunt resimțite dureros și transpar deseori în epistolele lui Vasile Băncilă, direcționat în ultimii ani de liceu spre introspecție, spre filosofare, spre afirmarea libertății de gândire:

„Dragă frate,

Aseară am făcut un marș zdrobitor care ne-a pus în pat de la ora 8. Dacă sunt momente când regret că nu m-am dus la artilerie de la început, sunt acestea. Văd cu dispreț și cu durere triumful ideii forței asupra ideii intelectualității și suferinței delicate. De aseară și până acum n-am găsit un singur sfert de oră ca să scriu câteva rânduri. Acum stau cu ranița în spate, mai am câteva minute până la plecare și e singurul sfert de oră pe care ți-l aduc și mi-a adus jertfă părții mai statornice și mai simpatice din noi. E rugăciunea mea din această zi, comunicarea cu valori mai spirituale și mai eterne, e pagina de închinare fără de care nu pot trăi azi, care-mi dă putere să rezist conglomeratului cotidian de constrângeri și de prostii. Mă gândesc că dacă n-aș concepe viața decât ca o bucolică satisfacție a dorințelor trupului meu, puțin ar trebui să-mi pese de toate aceste zilnice cazne... Vasile” (carte poștală din 29 decembrie 1916).

Ori, referindu-se la posibilitatea și dorința familiei de a se muta la Artilerie, explică fără ocolișuri refuzul: „Ar fi însemnat, la Huși, să iau instrucția de la început – nu pot gândi la aceasta fără ca un val desperat de revoltă să nu mă coprindă față de această filieră de

¹² Nicu nu va ajunge la Brăila după spitalizare întrucât „Concediu nu mi se mai dă la părăsirea spitalului, ci ne trimite direct pe front.” (Carte poștală din 27 oct 1916, trimisă lui Vasile.)

pregătire cazonă, care e ceea ce am cunoscut mai urât în viață.” (Scrisoare din 7 ianuarie 1917.¹³)

Scurgerea unui an și jumătate de front, experiența participării efective la luptă, ca și cea a rănirii și a convalescenței îndelungate, nu atenuază aproape deloc sentimentul că se află în locul nepotrivit firii sale: „Dar văd c-a venit anul nou și mie mi-au m. rămas nervi neliniștiți, nervi de adolescent și aceasta aspră experiența pe care o încep din nou cu anul acesta p. cât nu știu cât timp va avea încă de lucru până să-mi îndoiaie revolta, durerea, și să facă spectator mai reținut din ființa așa de caprițioasă care sunt acum.”¹⁴

Al doilea rănit dintre frați, Vasile.

Premonitoriu, în 4 septembrie 1917, va compune următoarea epistolă (pe o carte poștală necirculată, scrisă îngrijit, citeț, Vasile Băncilă având un scris greu lizibil, mic, cu prescurtări personale etc.):

„Elev plutonier Băncilă N. Vasile / Am casa și părinții la Brăila, bulevardul Carol 362; am un frate sublocotenent în Regimentul 16 Obuziere, Divizia VI-a, baterie de bombardieri de 58 No. 106; am un frate cercetaș la Spitalul din Măcrești, jud. Vaslui. Dacă sunt rănit vă rog să mă trimiteți la Spitalul din Măcrești, jud. Vaslui. Dacă mor, să-i vestiți pe acești doi frați.¹⁵ Vasile Băncilă. Bagajul meu îl trimiteți la fratele din Măcrești.”

De altfel, măsuri „asiguratorii” își luase și Nicu încă din primele zile ale înrolării:

„Dragă Vasile,

Pentru că nu se știe ce vremuri voi mai apuca, primește prin tătica (una sută lei) 100 (din economiile mele) pe care să o păstrezi până la sfârșitul războiului. Dacă mă voi întoarce mi-o vei înapoia să dispozez de ei, dacă nu, întrebuințează-o tu în scopuri culturale. În orice caz (după război) poți achita la „Av”.¹⁶ 19/8/1916 Nicu”.

Vestea rănirii o dă însuși Vasile Băncilă. Pe o carte poștală, care are înscrisă pe ștampila poștală Iași, 5 septembrie 1917, este adăugat în partea de sus, cu cerneală albastră, un anunț dur prin conciziune și conținut: „Sunt rănit în spitalul de la Căiuți.¹⁷ Dar nu rămân aici.”¹⁸

Conținutul inițial al cărții poștale fusese compus înainte de eveniment, cu obișnuitul scris mărunț, îngrijit, cu creion negru. Conține informații diverse, condițiile de front nefăcând posibilă trimiterea ei decât după ce glonțul vrăjmaș i-a străpuns brațul stâng:

„Dragă Nene,

Sunt în regimentul pe care l-ai vizitat și Dumneata: 24 Infanterie. Contam mult pe posibilitatea de a ne întâlni deși la data aceasta m-aș fi prezentat cu elemente mai apreciable în raport cu vremea de azi decât astă toamnă. Ca un compensator cel puțin pentru moment, la dezamăgirea aceasta a fost întâlnirea norocoasă cu Apostolescu. Două trei ore am fost sinceri și familiari unul cu altul. Dacă poți trimite pe Anghel la mine, fă-o cât de curând. Regimentul acesta răspunsese lui 78 că i s-a prezentat (ilizibil) un subl. Băncilă (care e însă străin de noi), ceea ce m-a făcut să cred că n-am dat de soarta D^{tal}. De fapt nu știu nimic de Dta din Iunie. Luna August am fost cu 78 pe front. Pe Ionel îl lăsasem sănătos și-l înscrisesem în personalul spitalului. Spune-mi dacă ți-a scris. Nu știu cum am face să ne întâlnim. Fiind în aceeași divizie¹⁹ cred însă că corespondența va merge mai ușor. La revedere, Vasile.

¹³ Scrisoarea în întregime este redată în anexe.

¹⁴ Carte poștală, din 2.XII. 1917, trimisă din Botoșani de Vasile fratelui său.

¹⁵ Cei doi frați sunt trecuți la destinatari: „Fratele de la artilerie: îl cheamă subl. Băncilă Neculae. Fratele cercetaș: îl cheamă Băncilă N. Ion, Spitalul Măcrești Jud. Vaslui, prin gara Rebecia.

¹⁶ Cel mai probabil este vorba despre Societatea “Avântul”, unde cei doi frați erau membri.

¹⁷ Comună în Plasa Troțuș, județul Bacău.

¹⁸ La 12 septembrie va ajunge la Spitalul 217 (Liceu) din Bacău, iar din martie 1918 la Spitalul „Sf. Spiridon” din Iași, timp în care suportă mai multe operații la braț.

¹⁹ În cartea poștală din 12 iulie, Nicu îl anunțase despre demersurile făcute pentru a trece la Aviație sau la Reg. 24 Inf.: „Pentru că viața nu mai are alt scop, pentru mine, decât jertfirea ei pe sângele altar al patriei, ACTA MUSEI TUTOVENSIS. Memorialistică, nr. 3, 2018. ISSN: 2457-1717.

(Expedito, Subl. Băncilă Vasile Comp. 10 Regim 24 I. Destinatar, Sublocotenent Băncilă Nicolae Bateria de bombardiere No 106 de 58T, Reg. 16 obuziere Divizia a VI-a.)

A doua zi informațiile sunt mai precise, scrisul este lejer, ceea ce se întâlnește foarte rar în scrisorile lui Vasile Băncilă:

„Dragă frate, sunt rănit, la trei zile după ce am sosit în 24 Inf.

Rana e serioasă - o duc greu însă și cu constituția mea.

De Dta nu știu nimic din Lunie. Acum sunt la Căiuți, dar merg mai departe. Poate vom ajunge la Măcrești²⁰. La revedere, Vasile”

Cele două cărți poștale și scrisoarea din 30 septembrie 1917 îndreptățesc o discuție asupra datei la care s-a produs rănirea lui Vasile Băncilă și anume: dacă în *Tabelul bibliografic*, întocmit de Ileana Băncilă și preluat în Nr. 3-4 1998, p. 295-302 al revistei *Manuscriptum*, număr special dedicat lui Vasile Băncilă, se consemnează evenimentul (bratul stâng sfărțecat de un glonț dum-dum) ca petrecându-se în luna iulie, conform informațiilor enunțate mai sus, data la care Vasile Băncilă este rănit trebuie reconsiderată – este cu certitudine 5 septembrie, dată precizată de altfel în scrisoarea acestuia din data de 30 septembrie: *„Am fost rănit la 5 Septembrie. M-a operat la Căiuți dr. Ciopală, un ardelean din Bașfalu²¹ înșuș...”*. Scrisoarea²² conține date medicale despre rană, ceea ce demonstrează interesul spre „știință”, fervoarea cunoașterii la Vasile Băncilă, formația sa enciclopedică. Nu lipsesc informații despre cei apropiați și, desigur, despre starea fizică și sufletească a rănitului.

Impresionantă scrisoarea lui Nicu (22 septembrie 1917), care găsește putere în a-și susține fratele aflat în suferință, îndreptându-i gândurile spre idealul combatanților – datorită față de țară, de popor, de propriile familii:

„Dragă frate, Am primit astă noapte scrisoarea ta, în care îmi spui că rana ta este foarte serioasă. Mă temeam de lucrul acesta și auzindu-l din gura ta sunt descurajat, fiindcă îmi închipui că starea ta e mai gravă chiar decât îmi spui.

Mai am însă nădejdea că prin ce a fost mai greu ai trecut și că acum te găsești mai bine. De lucrul acesta m-a asigurat un furier de la Căiuț și care te-a văzut până la 17 c. și care te cunoaște.

Dragă frate, ai încredere în soarta ta și în cei cari te iubesc și se gândesc numai la tine. Ai încredere în soarta părinților noștri pe cari va trebui să-i întâlnim cât de curând. Ai încredere în soarta țării noastre iubite, pentru care ai făcut atâtea sacrificii și pentru care mai luptăm noiăștia, pe care hazardul ne-a păzit până acum de glonțul dușmanului. Ai încredere în tot ce te înconjoară și nu-ți face cumpănă. Ași dori să-ți insuflu baremi o parte din curajul de care sunt stăpânit eu. Gândind la tine, la ai noștri, la țara întreagă...”

Predilecția spre filosofare se face simțită în mai toate epistolele lui Vasile Băncilă. Aici, un fragment dintr-o lungă scrisoare²³, desfășurată pe 10 pagini și jumătate, edificator pentru preocupările sale în domeniu. Analiza trăirilor umane – aici a suferinței – dintr-o perspectivă originală, suferința „intelectuală” versus suferința „poporană”, se constituie într-o interpretare metafizică remarcabilă pentru vârsta sa:

„A suferi atunci când ești conștient, în sensul filozofic, de durerea ta e lucru frumos dar e parțial și mângâietor chiar. Însă gândește-te ce însemnează a suferi, (cum e cazul mamei noastre care reflectă totuș mai mult spiritul poporan lucru de care și noi ca ereditate și ca educație am folosit foarte mult) atunci când nu-ți poți găsi o satisfacție compensatoare

mi-am luat hotărârea ca această jertfire să o fac cu cele mai mari sacrificii pentru dușman. Am cerut să fiu trecut la Aviație sau la Regt 24 Inf.”

²⁰ Spera să ajungă în spitalul de la Măcrești întrucât acolo se afla fratele mai mic, Ionel.

²¹ Bacsfalu, azi cartierul Baciul al localității Săcele, Brașov, locul natal al tatălui, Nicolae Băncilă.

²² Scrisoarea în întregime este redată în anexe cu desenul explicit al fracturii.

²³ Băcău, 6 noiembrie 1917.

într-o teorie, atunci când nu poți să-ți răsfrați durerea ta în conștiința universală. Un astfel de suflet căruia i-e dată cea mai mare suferință de pe lume, se pierde fără să știe ce e cu sine. Se topește deși rezistența lui e cel mai pur eroism din universul acesta. Ah! Cât de meschini suntem noi, intelectualii, cari „ne analizăm” și ne exagerăm artificial durerea, cari găsim compensații în idei și ne hipertrofiem eul nostru. Inferioară acestei suferințe poporane e chiar resemnarea plină de moralitate și distincție a marilor spirite armonice care-ți înțeleg adânc durerea și și-o cântă pios. Dragă frate, această suferință poporană – o moralitate metafizică de a primi și răsfrați durerea – e un capitol din caracterul etniei rămâne, din suferința lui trecută și reprezintă duiosia românească în cursul veacurilor.”

*

Scrisorile fraților Băncilă nu abundă în informații legate strict de luptele la care aceștia au participat. Faptul nu le face mai puțin importante pentru posteritate. Ele se constituie în surse de relevare a adevărului uman, așa cum a fost trăit, perceput, de cei înrolați; de cei prinși între imediatul cotidian – războiul cu manifestările sale și aspirația de întoarcere la viața de dinainte.

Cu toate pasajele care exprimă deznădejde, oroare, nerăbdare, scrisorile celor doi frați cuprind alături de gânduri, sentimente, stări ale celui mai sincer și înălțător patriotism. Iar faptele lor pe câmpul de luptă, alături de ceilalți camarazi de arme, stau mărturie că nu au neglijat vreuna din datoriile pe care le cereau vremurile și le dictau propriile conștiințe. Acestei generații de eroi, recunoaștere și recunoștință.

THE BROTHERS BĂNCILĂ AND THE HOLY WAR. LETTERS OR „THREE, MIGHTY GOD, ALL THREE!”

The letters and postcards sent during WW1 by the combatants, in our case the brothers Vasile and Nicolae Băncilă, express feelings of enthusiasm and devotion towards the defense of the Romanian ideal, and love, fear and concern for the families confronted with the hardships and perils of the years of war, and as such these writings respect the pattern of this type of correspondence. Through their distinctive traits – the fervor of the thoughts put on paper, debating some themes, ideas, problems which don't necessarily relate to the context the brothers find themselves in, the tangible pleasure of writing – the letters of brothers Băncilă are relevant for the spiritual and ethic portrait of the intellectual in extreme situations– the war, for example.

ANEXE

Bacău 30 Septembrie 1917²⁴

Dragă frate,

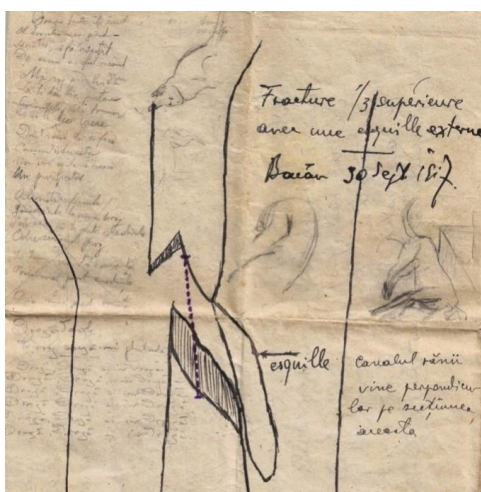
Un moment înainte de a începe scrisoarea aceasta, eu știam cum și cât să-ți scriu din ideile și notele adunate pentru Dumneata. Într-adevăr, nu le-am organizat și deși știam ce vroiesc să scriu, riscam să mă înfund într-o babilonie. Zilele astea n-am putut să scriu, cum mă așteptam, fiindcă mi-a fost mai rău – și, acum chiar, piedicile fizice se întăresc cu cele morale. În astfel de cazuri, cel mai sănătos lucru e să renunți la ceea ce e prea mult și-ți împovărează puterile prezente, amenințând să le innăbușe cu totul. Astfel, energia scăpată de balast capătă un nou avânt – modest, dar viabil. E o experiență pe care din nefericire am făcut-o de prea multe ori de un an încoace, dar care întotdeauna a salvat câte ceva.

Sunt dator să-ți răspund la chestiunea „prețuirii adevărului” – întâiu, al doilea, să-ți lămuresc câteva chestiuni de principiu și să-ți arăt câteva amănunte de pe aici. Toate astea le las pentru o viitoare scrisoare, pe care o voi trimite cu soldatul meu, care se întoarce joi din permisie și după o zi, două, va putea veni.

Pentru acum, ceea ce e neapărat necesar:

²⁴ Scrisoare; hârtie velină, cerneală neagră și creion; 4 pagini; conține un desen al fracturii mâinii stângi. **ACTA MUSEI TUTOVENSIS. Memorialistică**, nr. 3, 2018. ISSN: 2457-1717.

Te interesează mult starea mea. Iat-o: Recunosc că, poate, prin opoziție, scrisoarea precedentă a avut un ton prea optimist. De altfel, am lăsat să se vadă părerea asta a mea. Acum voi arăta fapte ca să corelezi singur. Am fost rănit la 5 septembrie. M-a operat la Căiuți dr. Ciopală, un ardelean din Bașfalu însuș și al cărui văr îl cunoșteam de la școala militară. Prin urmare am devenit repede, prieteni. Mă pansa f. des și avea mână sigură, deși aspră. Totul a fost că am avut o eschilă voluminoasă, pe care din considerente chirurgicale n-a scos-o. Prin urmare, eram condamnat la o a doua operație. În 12.IX. am venit aici. Spital de ofi(ț)eri (majoritatea și trupă). Totul până la 200. La bolnavii aceștia de fapt un singur doctor, acceptabil, dar nu dintre cei gata să încerce imposibilul. Face omul cât poate, muncește destul și de rest nu-i pasă. E mai puțin sigur, evită măsurile radicale, târăgânează, face operațiile și după o lună, când s-a închis rana. Pe mine de la început și până acum m-a durut mâna din cauza eschilei. Puroiu destul, pansament zilnic. Asta după aproape o lună de zile de la rănire. Acum mai mult de o săptămână doctorul a dat cu pensa de eschilă. M-a dus la radiografie, a văzut-o și a hătărât s-o scoată. Operația trebuia s-o facă luni 25.IX. A amânat-o însă pentru că cazul nu e obicinuit și pentru că „preferă să fie și profesorul”. Profesorul acesta e un doctor pe lângă spital, acum în concediu. Trebuia să vină și n-a venit. Rana se închide în timpul acesta și mă doare ca în primele zile. Azi am fost iar la radiografie și rezultatul îl poți vedea și D^{lă} desemnat pe pagina întâia. Prin urmare, situația mea în principiu e hotărâtă, dar de fapt nu e clarificată. Până acum n-am început să merg spre însănătoșire. Dar la fracturi la mână și mai ales al humerus nu se reușește întotdeauna de

la început și ceea ce aș dori e ca asta să fie a doua și ultima operație. Dacă poți găsește o pereche de pantaloni negri de trupă pentru mine. Rămâne să-mi mai fac un dolman sau manta, un chipiu și sunt aproape gata.

Ionel e încă la Măcrești. Nu mai e la spital, căci acesta se reformează sau se dizolvă – nu știu ce soartă are. A dat drumul la tot personalul. Mircea e bolnav de tifos la Iași. La începutul lui octombrie va ieși și i se va da o lună concediu, pe care o va petrece cu Ionel la Măcrești. Apoi va trece tot cu Ionel la un spital din Iași, iar Ionel va urma liceul, căci se deschid toate școalele. Asta ar fi deci starea lui Ionel – recunosc însă că ea nu e limpede sau mai degrabă nu e sigură.

Ar fi bine să meargă cu D^{lă} în Franța... În orice caz, nu cred că-i bine să vină la traiul regimentar – câtă vreme poate sta în altă parte – unde n-ar mai putea face nimic.

Îmi pare rău că n-a pregătit examenul pentru toamna asta. Putea. Dar nu numai că i-au lipsit cărțile, pe noi ne-a înșelat însă reluarea Brăilei. Acum câteva luni și cel mai pozitiv caracter credea în aceasta ca într-o axiomă și pe câtă vreme acolo – acasă – era totul, de ce era să încerce aici ceva care putea părea iluzoriu?

Totuș, acum dacă s-ar întoarce vremea, n-aș mai proceda la fel. Sper însă că acest an pierdut îl va putea lua în vremuri mai bune.

Tot ce mi-ai trimis mi-a prins f. bine și înaintea de toate m-a făcut să simt puternic că nu sunt singur.

Dragă frate, doresc sănătate și răgazul refacerilor puternice și înviorătoare, deși nu pierd din vedere că până atunci mai avem de făcut sacrificii.

La revedere, Vasile

P.S. Dacă ai *Confesiunile* lui Rousseau, trimiti-le când va veni soldatul meu.

Sentimentele mele cu privire la cazul de mai sus sunt că totul e o porcărie care într-adevăr nu merită altceva decât cuțitul doctorului. Eu dacă am descris așa de amănunțit, e ca știință. Mi-ar plăcea chiar să am un tratat în privința aceasta.

Sper că până va veni soldatul, nu voi mai avea o stare îndoielnică.

Dragă frate,

Peste două ceasuri mă voiu despărți de Ionel eu plecând la instrucție – căci nici de ziua Sf. Ion nu ne slăbește –, el rămânând să se ducă la gară. Cred că nu pot sluji mai frumos aceste două ceasuri decât scriindu-ți. Și apoi, mi-a aduc aminte că trebuie să-ți lămureasc o chestiune pe care nu știu de ce am ocolit-o până acum. Aceasta voiam s-o fac mai cu seamă față de tătica, dar împrejurările mi-au luat înainte. E vorba de dorința Dv. de a trece la artilerie, care m-a înduioșat mult împreună cu felul cum D^{lă} mi-ai propus-o, dar care nu m-a pus în prea mare încurcătură, p. că soluția am văzut-o imediat. Bănuiesc că ai prevăzut aceasta împreună chiar cu motivele, cari m-au făcut să nu mă urnesc de aici. În primul rând motiv puternic de conștiință, el singur determinant. La școala de la Iași, ca să urmez odată cu contingentul 1918, nu mai puteam trece. Aceasta aș fi putut-o face chiar cu câteva săptămâni în urmă până când ni s-a propus prin școală, dacă aș fi cunoscut de atunci dorința Dv. Așadar trebuia să trec la Huși sau unde e școala nouă de artilerie și să mă înglobez contingentului meu. Nu vezi însă că prin această schimbare toată satisfacția morală a încercărilor de două luni prin cari am trecut era compromisă și actul meu voluntar nimic? În cazul acesta n-aș fi fost numai în situația dacă aș fi rămas acasă până m-ar fi chemat alții, dar aș fi fost mai rău dându-mi dovadă că n-am avut eroismul atitudinii luate. Cunosc câțiva voluntari însă pe aceștia i-a condus întâmplarea sau nevoile și n-au conștiința actului săvârșit fiind gata de orice prilej favorabil să dezerteze de la atitudinea luată. Ei bine, la mine au fost cauze precise și puternice în stare să tragă după ele consecințe de fier cari mă înlănțuie. De când am venit aici, am avut de mai multe ori prilejul să-mi pot hotărî din nou soarta – întotdeauna însă am rezolvat-o la fel. Îți mărturisesc că am avut și o mulțumire când am primit scrisoarea Dtale: că m-ai pus din nou în situația pentru ca să o reîntăresc prin aceeaș hotărâre. Noi aveam însă o grijă neliniștitoare – dacă nu sunt vinovat neurmând ceea ce așa de frumos într-un sens au voit ai mei. Niciodată n-am avut o dovadă mai covârșitoare de dragostea plină de abnegație a familiei, m-a încălzit această manifestare armonică a tuturor cuprinzându-mi toată ființa de patima iubirii pentru ai mei și m-am simțit mai tare ca altădată că sunt o ființă cu temelii solide așa de strâns legată de altele. Simțiam că am o forță în urmă și încercam curajul unei santinele trimisă înainte de armata numeroasă și organizată. Nu e așa că cu aceste sentimente eram un fericit elev al școlii militare? Și cu toate acestea am rămas aici spunându-mi că dacă în chipul acesta nu urmez întocmai dorința familiei mele înnalț însă cinstea ei. Știți spun ceea ce am simțit atunci: că la hotărârea aceasta parcă mă îndeamnă însuș felul cum a fost făcută acea propunere, așa de delicat, timid chiar, temându-se să nu atingă anume alte simțăminte.

Întrucât privește faptul că aș fi m. folositor țării în altă parte sau că aș fi mai apărat acolo, de ce să mai vorbim... Astăzi nu mai există mijloc de scăpare și de retragere demnă - toate sunt drumuri prăbușitoare cari duc la aceeaș țintă.

M-aș simți tare îndurerat dacă prin acestea aș lăsa să se vadă că nu sunt la înălțimea iubirii alor mei, care mă susține așa de mult în furtuna de azi. Tătica mi-a răspuns și-i foarte înduioșător, mi-a dat mie toată voia de a hotărâ așa cum e bine.

Dragă frate, așa cum sunt acum, fac parte imediată din armata ce se pregătește p. ca să-și ia revanșa în primăvară. Sunt pornit pe un drum la capătul căruia voi ajunge în scurt timp acolo unde am voit să fiu p. ca să-l văd pe om mai bine, să fac adevărul ultim și cu imaginea lui, să-mi pot urma înălțat calea, dacă va mai vrea Domnul. Apoi simt ceva din sufletul luptătorilor adevărați ce vor fi adunați în curând sub același steag pentru aceleași eforturi. Toate aceste avantagii nu sunt decât consecințele hotărârii luate. Știi că am fost și naiv expunându-ți-le, pentru că deatâtea ori ai avut prilejul să judeci ca și mine și cunoști lucrurile acestea ca un profesor față de un elev. Știi că am fost ca un copil, care declamă lucruri naive față de un suflet cu experiență, față de un filozof, care știe ce e demnitatea și ce e scepticismul... Dar îți spun cu tărie că și un om matur are uneori nevoie de inspirația unui copil.

Enumăr fără să le dau mare importanță câteva cauze secundare, care lucrează spre aceeaș atitudine. Ar fi însemnat, la Huși, să iau înstrucția de la început – nu pot gândi la aceasta fără ca un val

²⁵ Două cărți poștale, cerneală neagră și creion chimic; trimise prin curier; destinat, Sublocotenent Băncilă N. Nicolae, bateria X, Divizionul IV, Regimentul 3 Obuziere.

desperat de revoltă să nu mă coprindă față de această filieră de pregătire cazonă, care e ceea ce am cunoscut mai urât în viață. În sfârșit, ar fi însemnat să-mi părăsesc legăturile și gazda de aici – și aceasta n-o spun din oportunism, ci din respect ideal p. câțiva oameni pe cari i-am găsit mai buni aici cum nu știu că-i voi afla în altă parte. Apoi nici de banii de acasă nu eram sigur atunci și la toate acestea se adaugă o cauză, în al doilea rând determinantă pentru mine: groaza de a acționa practic asupra altora, timiditatea, greutatea de a lucra p. a fi trimis de aici.

E adevărat că aveam și un avantaj, pe care frate eu îl consider mai mult ca alții. Câștigam un mediu nou de observare și m-aș fi întâlnit cu prietenii de liceu, pe cari i-aș fi văzut și în alte raporturi. Dar motivul acesta nu poate lupta cu tăria și mulțimea celorlalte contrarii.

Încă câteva minute și trebuie să închei totul. N-am absolut deloc timp să recitesc ceea ce am scris în cele 3 scrisori, pe cari ți le trimit. Te rog ai acestea în vedere. Ah! De-ar mai veni Ionel. Fiți sănătoși, Vasile.

Mânjești, 24. I. 1917²⁶

Dragă Vasile

Îți voi spune astăzi un mare lucru, pe care numai împrejurările au putut să-l definească. Nu m-am mirat de conștiința ta atât de scrupuloasă cu toate că experiența vremurilor de azi fac imposibilă o meticuloasă conștiințiozitate. Mi-am închipuit-o numai ca pe o frumoasă podoabă inexistentă la luptătorii de astăzi și cu atât mai frumoasă cu cât era mai demnă.

Referitor la această chestiune nu ți-am răspuns niciodată pentru faptul că propria-mi conștiință se năruie în veșnicia hârjoneală a faptelor. Astăzi însă mă simt din nou împuternicit și entuziasmat că în întâia zi de mobilizare. Vine primăvara și cu ea toate speranțele noastre. Vine vremea să știm precis pentru ce luptăm. Astăzi sunt printre acei ce vor merge din nou în tranșee. Sunt printre acei ce vor purta o armă ce rar poate să bată 1000 m care însă câștigă prin proporția efectelor ei. E o armă nouă ce intră în organizația noastră de astăzi. Cred că voi ști să o valorific în lupta pe care acum doresc să vie cât mai iute. Iată pentru ce sunt din nou al vechei și neclintitei mele credințe, pentru ce astăzi sunt în măsură să mă prezint la cot cu tine în lupta ce vom mai duce.

A trebuit să fiu scos din atmosfera tulburată a unei artilerii grele și inactive, pentru ca sufletu-mi să se regăsească.

Tu nu te mira de incontinuitatea conștiinței mele. Era îmbătrânită și-i trebuia un continent, care din fericire a venit la timp. Astăzi sunt din nou eu și nu voi mai rămâne încurcat în fața rarilor manifestări de conștiință ale altora.

Nicu

*

În privința modalității de a-l băga pe Ionel la cercetași: Dacă va da drumul la 1 Aprilie atunci îl ții pe lângă tine până se introduce cercetașia obligatoriu. Dacă nu, îl bagi acum sau înainte de 1 Aprilie când pleci. În orice caz îi alegi o gazdă – corespondent. Eu o să mă interesez dacă poate intra la Solești și în ce condițiuni, și dacă mai e vreme ți voi scrie să vie înapoi. Până atunci rămâne stabilit cum am spus.

La revedere, Nicu
Bateria 606 de 58T.

Dragă Frate,

Nu sunt de fel grăbit, totuși cerând sa-ți scriu trebuie să încep cu chestiunea cea mai stăruitoare dintre toate: situația lui Ionel.

În primul rând ți-am scris că-l voi trimite la Botoșani, unde să-i găsești tu o gazdă pentru restul zilelor de restriște.

²⁶ Scrisoare; hârtie velină de caiet (poartă urmele capselor); cerneală neagră; scriitură pe 4 pagini; este scrisă în mai multe etape.

Chiar în seara asta însă cetii în jurnalul „România” un articol intitulat „Cercetașii” în care se anunță obligativitatea cercetășiei tuturor celor care pot intra în această categorie.

Mi-ai ghicit deci planul. Ași voi ca Ionel să intre – în urma noastră la „Cercetași”.

Ceea ce face însă discutabil acest plan, este felul prejudețios de a judeca cercetășia – după niște oameni cu puținică chibzuință – pe care l-am avut noi până acuma – și mai ales Ionel –, sau neseriozității cu care am privit noi această instituție.

Lucrurile folositoare se impun însă prin forța lor. Dacă „Cercetășia” nu a dat rezultate strălucite, a dat însă rezultate practice.

Iată și o paralelă pe care o făcui în fața lui Ionel, în privința avantajilor și dezavantajilor ce le-ar putea avea în cazul când ar deveni cercetaș.

Ceea ce mă împiedică însă pe mine de a pune chestiunea aceasta negru pe alb până acuma, a fost faptul că sănătatea lui Ionel era cam dubioasă. Astăzi însă, când aproape după 40 zile constat cu bucurie lipsa oricărui simptom care să-mi slăbească părerea, mă gândesc că singură dispariția boalei argumentează îndeajuns pentru propunerea de față.

Totuși pentru judecarea seriozității acestei propuneri mă gândesc că nu va fi netemeinic să-ți amintesc și ție considerațiunile de mai jos.

Avantagii

Fizice O mare probabilitate de a eși întărit.

Materiale Întreținerea

Morale Întărirea sentimentului de datorie.

Dispariția lenei, înveți lucruri noi și folositoare, ești supravegheat. Ai posibilitatea să ajungi la înălțimea timpurilor de azi.

- 4). Acum nu te obligă nimeni
 - 5).
 - 6). O siguranță absolută de situația ta.
 - 7). O oarecare considerație.
- Etc.

Desavantajii

Fizice Nici o probabilitate

Materiale Nici unul.

Morale Te vei gândi mai des la timpul de lenevie, la traiul mai bun din urmă, etc.

- 4). Tot vei fi obligat.
- 5). Pierzi legătura cu frații
- 6). Ești întotdeauna pe drumuri
- 7). ...

Asta am avut să-ți spun în privința propunerilor. În privința îndeplinirii, îți voi scrie tot acuma întru cât nu vom avea prea mult timp de a sta în convorbiri.

Neapărat că această a doua parte a chestiunii va cădea de la sine în cazul când întâia nu va părea destul de justificativă.

Eu așa fi vrut să intre în legiunea din București stabilită aici în Solești, pentru că are un corp de 4-5 profesori cari se ocupă, mai mult de subalternii lor și cari poate au și o oarecare trecere. Aceasta s-ar putea face însă chiar acum înaintea plecării mele. Nu am însă consimțământul tău și nici nu pot să te lipsesc de a-l mai revedea pe Ionel.

Așa dar ți-l trimit ție și acum e foarte probabil că nu va mai avea timpul să se reîntoarcă la mine, te vei îngriji să-și facă înscrierea într’o cohortă Botoșăneană. Cum are actele la el, lucrul va fi ușor și poate va avea și posibilitatea de așa da în toamnă sau vară examenele.

De azi înainte ești stăpân să faci ce vrei, numai scrie-mi și mie ca să știu.

*

Această a doua parte a scrisoarei mele are un obiect mult mai delicat: E vorba de tine.

Nu am mai primit prin poștă din parte-ți nici o scrisoare de sunt câteva luni.

Și nu știu cum orice-mi vine pe această cale mă bucur cu mult mai mult de cât ceea ce-mi sosește pe calea comisioanelor de ocazie. Deci cu atât mai mult m-au bucurat cele trei scrisori primite dela tine acum în urmă și asupra cărora îmi voi da răspunsul.

Trebue să-ți mărturisesc însă, că bucuria mi-a fost de o durată prea scurtă, căci am fost cuprins de durere citindu-le. Ai fost bolnav și nu ne-ai spus. Poate că vei fi fiind încă și tot taci. Știu bine că nu te pot ajuta cu nimic, dar voesc ca cel puțin să-ți împărtășesc durerea.

Știam numai că ai avut rosături la picioare. Dar cum nu am avut altă ocazie, am așteptat momentul acesta ca să-ți trimit bocancii mei, cari cred că-ți vor veni și ție destul de comod. Nu știu ce altceva ți-ar mai fi de folos căci nu ași voi să pierd și ocazia aceasta... Am însă încredere în sufletul tău cel bun, cum zici tu, și ales, cum îl numesc eu.

*

Îmi atragi atenția să trimit prin Ionel, efecte, regulamente, cărți etc. ce nu-mi trebuiesc neapărat. Din cele două din urmă îți trimit ce poate lua Ionel. Dintre efecte nu, fiindcă Ionel nu le poate aduce. Altmintreli m-aș cotorosi de tot surplusul evident netrebuincios. Eu am făcut o cerere să-mi dea manta, tunică, pantaloni și 2 per. bocanci ofițerești. Dacă mi le vor da până nu plec, nu știu cum ași putea face să-ți trimit ție tot ce-ți va trebui din ele.

*

Nu cred că va mai fi nevoie să le mai scrii celor de acasă. Sunt încredințat că nu va trece mult de la 1 martie și fructul unei ofensive generale se va simți și la noi. Atunci poate să ne întâlnim în permisie acasă.

Eu am scris prin *Croix rouge internationale* Berne, pe o c. p. ce am băgat-o într-un plic deschis francat pentru străinătate. Mă îndoiesc însă să fi ajuns la destinație.

*

În privința misiunii mele să nu-ți închipui de loc că e frumoasă. M-au dat aici, fiindcă zic toți că e „curățeală”. Și nu sunt nici măcar comandant de baterie, ci comand numai bateria de tragere. Comandantul comandă altceva, cancelaria, alimentele etc.

Totuși. Mie mi-e dragă arma asta, fiindcă dacă cunosc ceva prind și dragoste. Poate din pornirea mea de a-mi face datoria pe deplin. În orice caz mă simt foarte fericit și pentru că, învechit cum sunt, entuziasmul meu pentru armă e mai greu de manifestat, îți voi copia aici, scrisoarea primită în prima seară când mi s'a făcut cunoscut mica veste.²⁷

²⁷ Urmarea nu se găsește în arhiva de documente ce au provenit de la Vasile Băncilă.